72
1

philatelica

philatelica

1972/1

TARTALOM

Pákozdi László:
Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944—45-ben.

Dr. Petrovits Tivadar:
Az 1881—90. évi II. típusú 3 krajcáros.
Idegennyelvű tartalom.

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
SZERKESZTI: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. STEINER LÁSZLÓ
II. ÉVFOLYAM

Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944—45-ben

PÁKOZDI LÁSZLÓ

A magyarországi postaszolgálat hiteles történetének feltárásával, amely nemcsak a postabélyegekre, a postai küldeményekre, ezek kezelési jegyeire és bérmentesítéseire, hanem a postaszolgálat egyéb területeire is kiterjed, az elmúlt évtizedekben számos szakíró foglalkozott.

Ezeknek a műveknek tanulmányozása során arra a különösnek tűnő megállapításra juthatunk, hogy például a múlt századnak, vagy századunk első évtizedeinek időszakából jóval több és alaposabb postatörténeti ismerettel rendelkezünk, mint a közelmúltból, történetesen hazánk felszabadulását közvetlenül követő, *az 1944—45-ös, ideiglenes postaszolgálatról.*

Példaként említhetnénk, hogy míg a múlt században működött, közel valamennyi postahivatal és postahely, valamint az állandó jellegű és különleges rendeltetésű, helyváltoztató postaszerv működési idejét, valamint a használatukban volt kezelési bélyegzőit napjainkban már túlnyomó többségükben ismerjük, addig hasonló megállapítást az 1944—45-ös időszakról koránt sem tehetünk. Ez utóbbiakra vonatkozó ismereteink ma még igen csekélyek, s ezeket az időnként fel-felbukkanó okmányokból mozaikszerűen kell összeraknunk. A mozaikszemcsék kötőanyaga személyes kortörténeti élményekből, a különböző szakirodalmak közleményeiből áll, amelyeket filatelista objektumok támasztanak alá. A legfontosabb és hiteles forrás, az eredeti okmányok részben közigazgatási levéltárakban, részben a postaigazgatóságok, egyes hivatalok, vagy más postai szervek irattárában porosodnak. Legalább is azok, amelyek a korábbi években végzett selejtezések alól mentesültek. Ezeknek felkutatása és feldolgozása ugyan nem csekély munka, de úgy véljük, elérkezett annak az ideje, hogy ezek a postatörténeti vonatkozásukban rendkívül értékes okmányok napvilágra és feldolgozásra kerüljenek, gazdagítva a magyar posta történetének teljességét.

Nagyrészt a fenti okok magyarázzák, hogy az 1967-ben megjelent Magyar Bélyegek Monográfiája V. kötetének éppen ezzel az időszakkal foglalkozó része keltette a gyűjtők körében a legnagyobb érdeklődést. A kötet szerzőjét ez a figyelem arra kötelezi, hogy az elmúlt évek során szerzett újabb ismereteket az érdeklődők elé bocsássa.

A Monográfia V. kötetének készítésekor erre az időszakra vonatkozóan még igen csekély forrásmunka és filatelista objektum állott rendelkezésre. Ezért az egyes helységek, megyék felszabadulásának-és a hivatásos, új postaszolgálatnak az ország egész területére kiterjesztett működésének időpontja, 1945. május 15-ike[1] közötti időszakot a „futárposták" gyűjtőnévvel jelöltük. Az időközben előkerült újabb okmányok

azt bizonyítják, hogy ezen időszak alatt *ideiglenes postaszolgálat* (futárposták) nemcsak a Debrecenben székelő Ideiglenes Nemzeti Kormány Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium által, a futárpostaszolgálat megszervezésére kiadott két rendelet szerint, hanem de facto is *két szakaszban* működött:

A) Korai futárposták,

B) 1945. márciusi futárposták.

Kialakulásuk megvilágításával a későbbiek során foglalkozunk. Előljáróban azt még meg kell jegyeznünk, hogy az említett szakminisztériumnak 1945. január 4-én kelt 9. sz. felhívásától[2] függetlenül és ezt jóval megelőzően más megyék közigazgatási szervei is területükön öntevékenyen futárpostákat szerveztek. Ezek szerint a gyulaihoz hasonló, útőri futárposta szolgálat nem volt elszigetelt jelenség. Mégis — a történelmi adottságából származó — kezdeményezésen túlmenően a gyulai futárszolgálat érdeme *a kisegítő kezelési bélyegzők* alkalmazása. Ennek köszönhető, hogy a kutatók figyelme erre, a még igen sok ismeretet rejtő időszakra irányult.



1. ábra

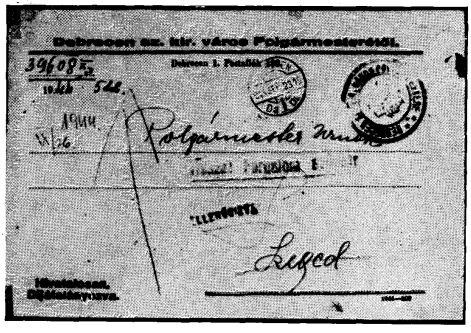
I. RÉSZ

Postaszolgálat a keleti és északkeleti megyékben 1944—45-ben

1944. szeptemberében az Erdélyben zajló hadiesemények miatt a kormányzati szervek elrendelték a Tiszántúl és a Duna—Tisza köze egy részének kiürítését és a közhivatalok, így a postai szervek áttelepítését. Ennek során az említett területeken a postaforgalom szeptember második felében teljesen megszűnt. (1. és 2. sz. ábra).

1944. szeptember 26-án a 2. Ukrán Front 53. hadserege átlépve a trianoni országhatárt, felszabadította *Battonyát és Makót.* 1944. októberének végére felszabadult a Tiszántúl túlnyomó, valamint a Duna—Tisza közének egy része, Baja és Tiszaroff vonalában. 1944. december 22-én Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány és a felszabadított országrészeken megindult a háborús romok eltakarítása és az új közigazgatás megszervezése. Egymásután alakultak meg az új megyei közigazgatási szervek, továbbá a városi és községi tanácsok. Az új közigazgatás megszervezése, kiépítése, a rendeletek és jelentések továbbítása alig valósítható meg postai összeköttetés nélkül. A meginduló gazdasági élet, a közellátás biztosítása, valamint a lakosság különösen érthető levelezési igénye sem nélkülözhette sokáig a hadiesemények során megszűnt postai forgalmat.

A postaszolgálat újbóli működésének gyors megszervezését és a levélposta forgalom megindítását erősen akadályozták a vasúti és közúti közlekedési eszközök, valamint a kiürítések során bekövetkezett postai felszerelések hiánya, vagy a meglevőknek a hadieseményekkel kapcsolatban történt megrongálódása.



2. ábra

A korabeli okmányok egyöntetűen azt is igazolják, hogy a postaszolgálat mielőbbi megindítását erősen hátráltatta az alaposan lecsökkent személyi állomány is. Ennélfogva az elsőként felszabadult délkeleti, keleti és északkeleti megyékben a postaszolgálat — elsősorban szállítóeszközök hiányában — teljesen szünetelt. Az áttelepített postaigazgatóságok távollétében a postaszolgálat megszervezése, megindítása a már megalakult közigazgatási szervekre hárult, különösen az első hónapokban.

A) Korai futárposták 1944—45-ben

Békés megye

Az előzőekben vázolt nehézségek ellenére a háborús romokon sarjadó új élet nem várhatta meg a hivatalos postaszolgálat megindulását sem. Ezen a téren *az első kezdeményezés* Békés megye, illetve a Gyulán székelő közigazgatási szerv, a *Békésvármegyei Közigazgatási Főnökség* nevéhez fűződik. Az ötlet, a futárszolgálat megszervezése nem ismeretlen fogalom a magyar posta történetében.

Gyulán, *1944. november 2-án,* a Békésvármegyei Közigazgatási Főnökség 28/1944. sz. határozatával a szünetelő postaforgalom pótlására, a megyei közigazgatás zavartalan lebonyolításának biztosítására *futárszolgálat* felállítását rendelte el. A futárszolgálatot a *Gyulai Államépítészeti Hivatal* által szervezett és irányított útőrök (útkaparók) staféta rendszere bonyolította le.

A futárszolgálat működésével kapcsolatos korábbi ismeretek a Monográfia V. kötetében közlésre is kerültek. Az elmúlt évek során a gyulai útőri futárposta által továbbított, valamint a megye területéről származó nagyobb mennyiségű küldeményt sikerült tanulmányozni és a tapasztaltak alapján a korábbi megállapítások — gazdagabb ismeretanyag birtokában — bizonyos kiegészítésekre szorulnak.

Elöljáróban azonban néhány szót kell ejteni ezeknek a fennmaradt küldeményeknek az eredetéről. Ismeretes, hogy ezeknek, a gyulai útőri futárposta kisegítő kezelési bélyegzőivel ellátott küldeményeknek felfedezője, az elmúlt évben Debrecenben elhunyt Komarnicki Pál volt. Személyesen közölte, hogy ezeket a leveleket más bélyeges anyaggal együtt 1946-ban a gyulai O. T. I. egyik tisztviselőjétől mint bélyeggyűjtő ajándékba kapta. A több zsáknyi boríték közül ezeket kuriózumoknak tartotta és megőrizte. Számuk 140—150 darabra tehető, mivel 1968-ban egyik debreceni találkozásunk alkalmával egy nyugtát mutatott fel, amelynek tanúsága szerint az 1950-es évek közepe táján kb. ilyen mennyiségű, kezelési béyegzővel ellátott küldeményt adott át egyik ismerősének tanulmányozás céljából. Ezt megemlíteni azért tartjuk szükségesnek, mivel az utóbbi években kezünkbe került objektumok túlnyomó része ebből az anyagból származik. Az ilyen eredetű borítékok hátoldalán ugyanis Komarnicki Pál bélyegzőjének nyomata lát-

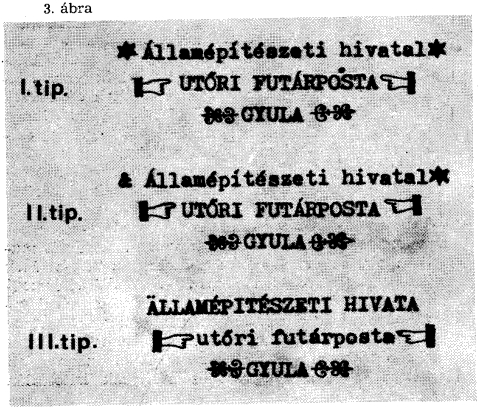
ható, vagy megállapítható annak ellenére, hogy azt ismeretlen személy, vagy személyek eltávolítani igyekeztek.

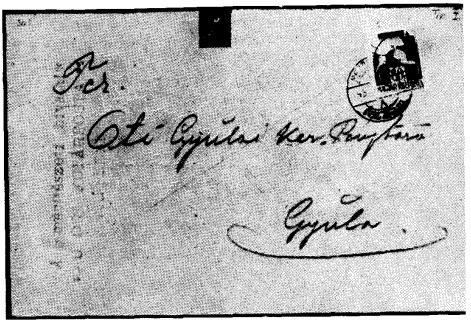
Az eddigi tapasztalat arra mutat, hogy az ismert küldemények javarésze a gyulai Országos Társadalombiztosító Intézet címére érkezett. Címzettként magánszemély *igen ritkán* szerepel.

A Monográfia V. kötetében még az egyetlen írásban megjelent forrásmunkára[3] támaszkodva *a kisegítő kezelési bélyegzők számát és típusát négyben* közöltük. Az időközben végzett kutatás az alkalmazott kisegítő kezelési bélyegzések számát és típusát *háromra* korlátozta, míg a két különböző színű (vörös és ibolya) bélyegzőfesték használata folytán egy altípust állapított meg. A három típust vázlatosan 3. sz. ábránkon be is mutatjuk:

Ugyancsak lényeges eltérést mutat az egyes bélyeg-

3. ábra



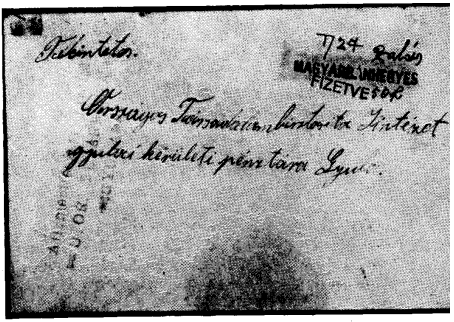


4. ábra

zőtípusok *felhasználási ideje* is a korábbi ismeretekkel szemben.

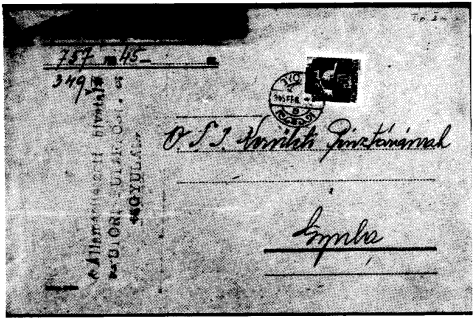
I. típus: a bélyegzés színe *vörös*. Csak januári alkalmazását ismerjük. (4. sz. ábra). Az is figyelemre méltó

5. ábra



adat, hogy az eddig ismert legkorábbi időpont: *1945. január 3.*

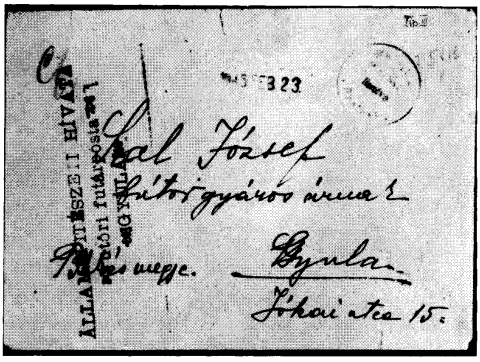
II. típus: a béyegzés színe *vörös.* Eddig január végi alkalmazásáról tudunk, *1945. január 25-iki* legkorábbi postabélyegző kelettel. (5. sz. ábra). Igen rövid ideig volt használatban!



6. ábra

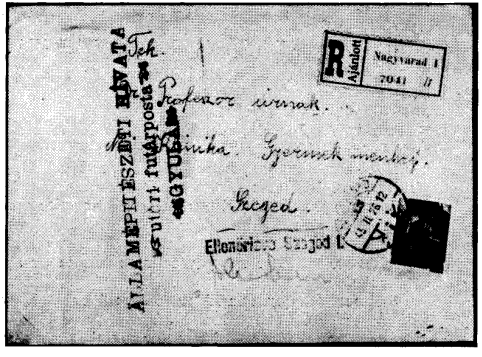
II. a) altípus: azonos a II. típussal, de a bélyegzés színe *ibolya.* Az új szín bevezetését valószínűleg a vörös bélyegzőpárnafesték elfogyása magyarázza. (6. sz. ábra). Használata *1945. február havára* terjed ki.

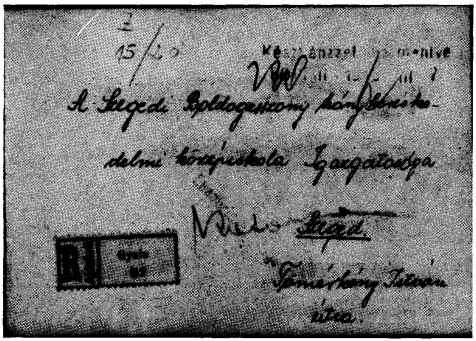
III. típus: a bélyegzés színe *ibolya.* A betűkészlet kimerülésére mutat, hogy az első, a magyar „A" helyett német „Ä" betűt használtak, valamint a hivatal szó „L" betűje hiányzik. Igen érdekes problémát vet fel a használati idő vizsgálata. *1944. áprilisából* eddig *csak* III. típusú kezelési bélyegzéseket ismertünk. A legkorábbi ismert időpont viszont: *1945. február 23.* Ezt a példányt 7. sz. ábránkon be is mutatjuk. Ugyancsak korai használatot igazol a 8. sz. ábrán bemutatott levél is.



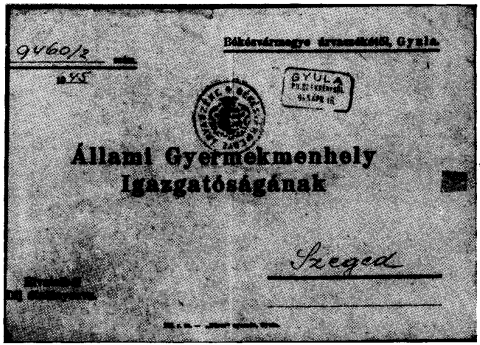
7. ábra

8. ábra





9. ábra



10. ábra

A III. típusú, kisegítő kezelési bélyegzések újabb vizsgálata azt is igazolni látszik, hogy alkalmazásuk nem terjed ki egész áprilisra. Az ismert példányok kivétel nélkül április első harmadából származnak. Ezt kívánjuk igazolni a 9. sz. ábrán bemutatott, *1945. április 16-án* Gyuláról — kisegítő kezelési bélyegző nélkül — továbbított levéllel.

Ezeknek a küldeményeknek alapos tanulmányozása arra — a korábban magyarázat nélkül álló — tényre hívta fel figyelmünket, hogy *1945. márciusából kisegítő kezelési bélyegzéssel ellátott küldeményt nem ismerünk.* Ilyen, kezelési bélyegző nélküli, Szegedre címzett, ajánlott levelet mutatunk be a 10. sz. ábrán, amelyet *1945. március 7-én* Gyulán vettek fel és továbbítottak Szegedre. Erre magyarázattal a későbbiek során szolgálunk.

Talán nem felesleges annak hangsúlyozása sem, hogy nem mindegyik Békés megyei küldemény kapott — mert nem is kaphatott — kisegítő kezelési bélyegzést, figyelembe véve az előző bekezdésben említett márciusi időszakot. Kezelési bélyegzéssel főként a Gyulán feladott, az oda címzett, vagy a mozgópostát pótlóan, az Államépítészeti Hivatal szállításában Gyulán átfutó küldeményeket látták el. Ne feledkezzünk meg ezen időszak szükséglevélzárlatainak szövegéről. A szünetelő, hivatalos mozgópostát a megyék közti viszonylatban többnyire a rendszertelenül közlekedő vonatok mozdony-, vagy vonatvezetői pótolták. Ez volt a helyzet Békés megyében is. Ilyen úton került a Békés megyei Endrődről Budapestre *1945. februárjában* a 11. sz. ábrán bemutatott levél is.

A *bérmentesítésekkel* kapcsolatban az újabb kutatások csak megerősítik a már ismert tényt, hogy a bélyeghiány miatt *általánosabb* volt a *készpénzzel történt,* változatos megoldású *bérmentesítés.* A bélyegben, vagy készpénzben lerótt bérmentesítési díjak szabályosnak éppen nem nevezhető képet mutatnak, dacára az önkényes tarifaemelésnek, majd az azt meg-



11. ábra

tiltó kormányrendeletnek. A vidéki levelek bérmentesítési díja 1945. január—februárjában 50, 80, majd áprilistól általában 30 fillér volt. Helyi küldemények igen ritkák. A bérmentetlenül feladott leveleket néha megportózták, de többnyire nem. Nem állunk messze az igazságtól amikor megjegyezzük, hogy a magánszemélyek olyan értékű bélyeggel bérmentesítették leveleiket, amilyenekkel éppen rendelkeztek, a postaszolgálatot ellátó szerveket és személyeket pedig az a valóban emberi megfontolás vezette, hogy a feladott leveleket mielőbb a címzettnek kézbesítsék függetlenül azok szabályos, vagy szabálytalan bérmentesítésétől.

Bihar megye

Ma már tudjuk, hogy a Békés megyei kezdeményezés a futárpostaszolgálat életrehívása terén nem volt elszigetelt jelenség.

Berettyóújfalu szolgabírája *1944. november 22-én* kelt 24/1944. sz. körlevelében utasította a járás valamennyi jegyzőjét a postahivatalok megnyitására és a mozgópostát helyettesítő futárszolgálat megszervezésére. Az ismert okokból kifolyólag a levelek szállítási díját 40, a kézbesítési díjat 10 fillérben állapította meg, ugyancsak önkényesen.

A nagylétai[4] (székelyhídi járás) és a derecskei főszolgabíró 1944. november 28-án jelentette, hogy e járások községei, valamint Berettyóújfalu között a futárszolgálatot megszervezték.

Borsod megye

Borsod megye alispánja *1944. december 14-én* kelt 21.597 (ai) 1944. sz. alatt olyan intézkedést hozott, hogy a megye által kiadott rendeletek kézbesítése céljából a megye területén futárszolgálatot kell létesíteni. Ez a rendelet tíz miskolci lakos nevét sorolja fel, akiknek feladatuk volt a megjelölt hét járási székhelyre és a községekbe a hivatalos postát kézbesíteni.

1944. december 20-án kelt, 21.742 (ai) 1944. sz. rendeletében már a megye valamennyi (hét) járásának szolgabíráját utasítja a futárszolgálat megszervezésére, amelynek feladata Miskolc és a járási székhelyek, valamint ez utóbbiak és a hozzájuk tartozó községek közötti postaszolgálat ellátása. A rendelkezés szerint a futárszolgálatot megbízható személyekből úgy kell megszervezni, hogy a megye és a járási székhelyek között hetenként legalább egyszer, a járási székhelyek és a községek között szintén, hetente legalább egyszer biztosítva legyen. Intézkedik továbbá a futárszolgálat tagjainak megfelelő igazolványokkal történő ellátásáról, valamint a kisegítő postaszolgálathoz szükséges költségek biztosításáról.

Fenti rendelkezéshez kapcsolódik a miskolci járás főszolgabírájának 1944. december 21-én kiadott körrendelete, amelyben a járás valamennyi jegyzőjét a futárszolgálat megszervezésére utasítja. Ez a körrendelet a járást nyolc csoportra osztotta. Egy-egy csoportba általában 3—3 község tartozott. A futároknak hetenként kétszer kellett a járási székhelyet felkeresni a hivatalos ügyiratok átadása-átvétele céljából.

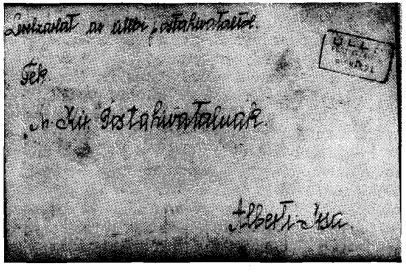
szolgálat a megyei közigazgatásoknak is komoly gondot okozhatott. Erre következtethetünk a borsodi főispánnak 1945. március 27-én kelt, 408/1945. sz. átiratából, amelyben a megye alispánját és Miskolc polgármesterét utasítja a Miskolc és Debrecen közötti forgalmat lebonyolító futárposta megszervezésére. Ennek hivatása: Borsod megye és Miskolc város hatóságai kapcsolatának megjavítása a Debrecenben székelő minisztériumokkal.

D) Levélzárlatok, mozgóposták

Az előzőekben ismertetett futárposták működésével kapcsolatos, eddig fellelt okmányok, de a filatelisták birtokában levő levélpostai objektumok is azt igazolják, hogy az egyes megyék, postaigazgatóságok területének felszabadítását közvetlenül követő időkben a postaszolgálat megszervezése, amely az első időkben csak a levélpostai anyagra korlátozódott, főként a közigazgatási hatóságok feladata volt. Nem szabad azonban megfeledkeznünk azokról a postai alkalmazottakról, akik a kiürítési rendeleteket megtagadva szolgálati helyükön maradtak és a legelső lehetőséget megragadva — s ha az objektív nehézségek miatt kezdetben csak csekélyebb mértékben is — hozzáfogtak a levélforgalom lebonyolításához. Az eddig feltárt okmányok azt is igazolják, hogy a közigazgatási szervek a futárposták megszervezésekor elsősorban a helyükön maradt postai dolgozókra támaszkodtak. A helyi postahivatalok, vagy ügynökségek újbóli megnyitását fontos feladatuknak tekintették. A közigazgatási hatóságokra háruló feladatok közül *az elsődleges,* a helyközi forgalom: *a mozgópostákat helyettesítő közúti járatok megszervezése volt.*

Ezen túlmenően szem előtt kell tartanunk azt a lényeges körülményt is, hogy a közigazgatás által szervezett és fenntartott *ideiglenes postaszolgálat,* valamint a postai szervek által életre hívott és folyamatosan egyre szélesedő körű, majd az előbbieket fokozatosan felváltó, *újjászervezett hivatásos postaszolgálat határvonalát élesen egyetlen megye, vagy postaigazgatóság területén sem lehet megvonni.*

Az újjáéledő, hivatásos postaszolgálat legnagyobb nehézsége szintén a postai zárlatokat továbbító mozgóposták kiesése volt. De a legfontosabb kezdeményező lépések éppen ezen a téren történtek. Erre lehetőséget a helyreállított vasútvonalakon időszakosan közlekedő, katonai szállítmányokat fuvarozó vasúti szerelvények nyújtottak. A levélpostai zárlatokat, amelyek a kezdeti időkben egy-egy borítékban is elfértek (13. sz. ábra), ezeknek a szerelvényeknek moz-

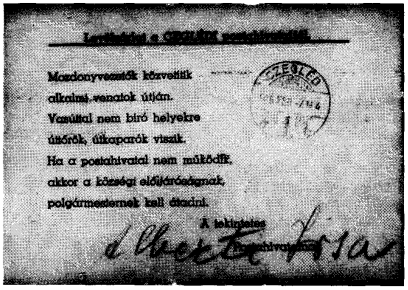


13. ábra

donyvezetői, vagy vonatvezetői továbbították, — megjegyzendő, hogy igen rövid időn belül — a rendeltetési állomásokra.

A használatban volt szükséglevélzárlatok szövegéhez magyarázatot fűzni, talán felesleges lenne (14. sz. ábra). Ezek kezdetben kézzel, vagy írógéppel megírt egyszerű borítékok voltak, de rövidesen feltüntek a nyomtatott szövegű levélzárlatok. Dr. Rablóczky Árpád, ny. postaigazgató, a szentesi hivatal korabeli megbízott vezetőjének szíves közlése és adata szerint a szentesi postahivatal már 1944. október végétől hasz-

nálta a 14. sz. ábrán bemutatottal azonos szövegű, nyomtatott szükséglevélzárlatokat. Eredetüket ma még nem ismerjük. Használatukat — az ötletet talán a már meglevőből merítve — feltehetően a Debrecenben

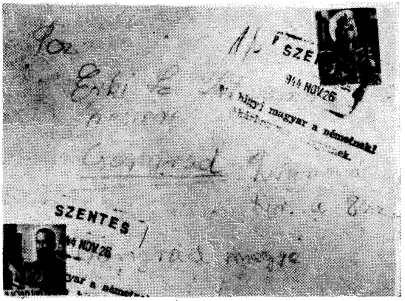


14. ábra

székelő Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumon belül szervezett *Postafőosztály* rendelhette el a már működött, vagy megalakuló, új Postaigazgatóságok felé.

A feltételezett központi intézkedést igazolni látszik az eddig ismert levélzárlatok azonos szövegén felül egy íráshiba állandó ismétlődése is. A szövegben ugyanis az útőrök szó helyett *úttörők*, vagy *úttőrök* szerepel. Megjegyzendő még, hogy az eddig ismert, bemutatott szükséglevélzárlat kivétel nélkül a Szegedi Postaigazgatóság területéről és nagyrészt Kutas Emil ny. igazgató-tanító gyűjtési anyagából származik.

A tárgyalt országrészeken a *mozgóposták* újbóli megindításával kapcsolatos adataink ma még igen szegényesek. Ismeretes, hogy a Debreceni Postaigazgatás területén az első, a Debrecen és Füzesabony között közlekedő 206. sz. mozgóposta megindítására csak



15. ábra

1945. április 10-én került sor annak ellenére, hogy vasúti menetekkel levélzárlatok közvetítése már 1945. február elejétől megindult Debrecen és Budapest között a 628. sz. vonattal.

Borsod megyében az 1945. január 8-án kelt 319 (ai) 1945. sz. alispáni hirdetmény közli a Miskolc és Füzesabony közötti vasúti személyszállítás megindulását. Feltehetően ez időben kezdődött meg a levélzárlatoknak ebben a viszonylatban történő vasúti szállítása is.

Mint postatörténeti kuriózumot meg kell említenünk, hogy dr. Rablóczky Árpád nevéhez fűződik az ebből az időszakból származó, eddig ismert *egyetlen, kisegítő különleges hk. bélyegző* elkészíttetése és használatba vétele. A bélyegző *1944. novemberének* végén készült a szentesi pályaudvari levélszekrény kezelési bélyegzőjének átalakításával. A téglalap alakú bélyegzőből a következő sor „PU. SZEKRÉNYBŐL" szöveget kivésték és a bélyegző alá a következő, acélbetűkből készített szöveg került (15. sz. ábra):

„Ne higyj magyar a németnek!
Akárhogyan hitegetnek."

(Folytatjuk)

Jegyzetek:

[1] K. K. M. 1846/1945. III. 1. sz. rendelete.

[2] Ebben a gyulaihoz hasonló futárszolgálatok felállítását sürgeti.

3. Sugár István: A Gyulai Államépítészeti Hivatal Futárszolgálata 1944—45-ben.

4. A járási székhely, Székelyhíd a fegyverszüneti egyezmény értelmében Romániához visszacsatolva.

Az ábrák jegyzéke és feliratai.

1. ábra. Szombathelyen 1944. szeptember 18-án Törökszentmiklósra feladott távolsági levél, amelyet a posta már nem továbbított.

2. ábra. Debrecenben 1944. szeptember 23-án Szegedre feladott távolsági levél, amely továbbításra már nem kerülhetett.

3. ábra. A gyulai útőri futárposta kisegítő kezelési bélyegzőinek három típusa.

4. ábra. Távolsági levél (Mezőberény—Gyula, 1945. január 25.) I. típusú kisegítő kezelési bélyegzéssel. Önkényes tarifaemelés (80 f).

5. ábra. Távolsági levél (Magyarbánhegyes—Gyula, 1945. január 27.) II. típusú kisegítő kezelési bélyegzéssel. Önkényes tarifaemelés (50 f).

6. ábra. Távolsági levél (Gyoma—Gyula, 1945. február 14.) IIa altípusú kisegítő kezelési bélyegzéssel. Önkényes tarifaemelés (50 f).

7. ábra. Távolsági levél (Szolnok—Gyula, 1945. február 23.) III. típusú kisegítő kezelési bélyegzéssel.

8. ábra. Külföldi levél (Nagyvárad—Szeged, 1945. február 26.) III. típusú kisegítő kezelési bélyegzéssel.

9. ábra. Távolsági levél (Gyula—Szeged, 1945. április 16.) kisegítő kezelési bélyegzés nélkül.

10. ábra. Távolsági levél 1945. márciusából (Gyula—Szeged) kisegítő kezelési bélyegzés nélkül.

11. ábra. Távolsági levél Békés megyéből, 1945. februárjából (Endrőd—Budapest) kisegítő kezelési bélyegzés nélkül.

12. ábra. A miniszterelnökség postaszolgálatának kisegítő kezelési bélyegzése 1945. január—februárjából.

13. ábra. Szükséglevélzárlat az üllői postahivatal használatában 1945. márciusából.

14. ábra. Szükséglevélzárlat Cegléd 1. postahivatal használatában 1945. februárjából.

15. ábra. Kisegítő különleges hk. bélyegzés Szentes 1. postahivatal használatában 1944. novemberéből.

Az 1881—90. évi II. típusú 3 krajcáros

DR. PETROVITS TIVADAR

I. RÉSZ

Orbán Ferenccel (Dánia) folytatott kutatómunkám során 1970. tavaszán kezdtem foglalkozni az 1881/90. évi kiadású színes számú levélborítékrajzú 3 krajcáros címlet II. típusú anyalemezének rekonstrukciójával és a vele kapcsolatos, még megoldatlan feladatokkal. A bélyegek tanulmányozásának kezdetekor a viszonylag kisszámú bélyeg és összefüggés még nem tette lehetővé a felismert valamennyi ismertetőjel ívhelyre történő elhelyezését. Ez a probléma azonban rövidesen megoldódott akkor, amikor a MABÉOSZ Pákozdi László közreműködésével rendelkezésemre bocsátotta Visnya Sándor hagyatékából a II. típusú 3 krajcáros tömeganyagot. Ebben több ezer darab egyes bélyeg és több száz páros és ennél nagyobb összefüggés volt. A már megfelelő mennyiségű bélyeg alapján rövidesen sikerült is eredményt elérni mind az oszlop, — mind a csoportos és páros, valamint az ívhelyismertetőjelek megállapítása terén. A kutatási mód megegyezett azzal, amit Orbán Ferenccel a II. típusú 10 krajcárossal kapcsolatban ismertettünk. (Philatelica 1971/1 19. oldal). A megállapított adatokat folyamatosan közöltem Pákozdi Lászlóval és Orbán Ferenccel. Pákozdi László a bélyegmúzeumban levő használatlan 100-as íveken is ellenőrizte azokat és összesítette a statisztikai adatokat, melyből kettőt az 1—2 sz. táblázat foglal össze. Az adatok többsége helyesnek bizonyult. Sikerült továbbá újabb ismertetőjeleket találnia. Orbán Ferenc saját anyaga alapján szintén ellenőrizte adataimat. Ezek során újabb oszlop-, és ívhelyismertetőjeleket állapított meg.

A megállapított oszlop-, csoportos és páros ismertetőjeleket a Filatéliai Szemle 1971. márciusi számában (16. oldal) ismertettem. A jelen tanulmány közlése során már *valamennyi eddig ismert adat* közlésére sor kerülhet, így az ívhelyismertetőjelek és metszetjavítások leírására és ábránkon történő bemutatására is.

Metszetjelek

Az 1881/90. évi II. típusú 3 krajcáros anyalemezén amennyiben az I. típusú 3 krajcáros anyalemezéhez készített egyképes eredeti, vagy egy újabb egyképes eredeti alapján készült, megtalálhatók rajta azok a rajzhibák, kisebb sérülések, amelyek *valamennyi címlet* egyképes eredetijén is szerepelnek. A II. típusú 3 krajcáros bélyegképen egyedi metszetjelet, — ellentétben a II. típusú 10 krajcárossal — eddig nem ismerünk. Az általános metszetjelek a következők:

1. táblázat.
A tanulmányozott bélyegek oszloponkénti megoszlása. (Pákozdi László adatai.)

Oszlop:	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
Bélyegek száma:	446	378	392	380	389	432	381	446	430	334

2. táblázat.
Az I. oszlop bélyegeinek ívhelyenkénti megoszlása. (Pákozdi László adatai.)

Ívhely:	01	11	21	31	41	51	61	71	81	91
db bélyeg:	47	42	52	50	37	46	43	47	47	32

1. Két tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor első gyöngyének felső, jobb oldala felett.
2. A felső gyöngysor 2. gyöngye alacsonyabban helyezkedik el, mint a többi és érinti az első alapvonalat.
3. Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 2. gyöngyének felső, jobb oldala felett.
4. A felső gyöngysor 4. gyöngyének bal oldalán a szélső vonalka felfelé és lefelé túlhúzott. (Esetenként két tűszúrásnyi pontnak látszik.)
5. Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 5. gyöngye alatt, az első alapvonalon.
6. A korona bal, felső vízszintes záróvonala a két gyöngy között hiányzik.
7. Egy-egy tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 15—16. gyöngye felett. Az utóbbi a gyöngy bal oldala felett.
8. Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 17—18. gyöngyének köze alatt, az első alapvonalon.
9. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének alsó, bal oldala alatt.
10. A boríték jobb oldali záróvonala kettős vonalú. (A II. típusú 10 krajcárosról írt tanulmányból ez tévedésből kimaradt.)
11. Erős, kissé ferde karc a jobb alsó háromszög bal csúcsában, az „OS" betűk köze alatt.
12. Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 19. gyöngyének bal felső része felett, az alapvonal alatt és a 19—20. gyöngyének köze alatt.
13. Tűszúrásnyi pont a „K" betű két talpa köze alatt, a 6. alapvonalon.
14. Három tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 3. gyöngye felett, az első alapvonalon. (Kissé ívelten helyezkednek el).
15. A bal gyöngysor 18—19. gyöngyének közepén egy rövidebb, jobb oldalán egy hosszabb és kampós színes karc helyezkedik el.
16. A bal gyöngysor 16—17. gyöngyének jobb oldalát kis színes vonalka köti össze.
17. A bal gyöngysor 10—11. gyöngyét két színes vonalka kapcsolja össze.



1. ábra. A II. típusú 3 krajcáros metszetjelei.

18. A bal gyöngysor 6—7., 7—8., és 8—9. gyögyeit középen egy-egy vonalka köti össze.
19. Színes nyúlvány a bal gyöngysor 3. gyöngyének jobb felső részéből kiindulva, jobbra felfelé.

A közös metszetjeleket az 1-es számú ábrán mutatjuk be. A jövőben végzendő kutató munka feladata annak megállapítása, hogy a 3 krajcáros címlet egyedi metszetjellel rendelkezik-e, vagy sem.

Oszlopismertetőjelek

A Magyar Bélyegek Monográfiája (továbbiakban: Monográfia) dr. Vasváry Ernő adatai alapján a II. típusú 3 krajcáros címlet anyalemezének csak a IV. és IX. oszlopismertetőjeleit közli. (Monográfia III. kötet 566. oldal.) A kutatómunka során sikerült valamenynyi oszlop ismertetőjelét megállapítani és az is bizonyítást nyert, hogy az első tízessáv felépítése nem követi a korábban szabályosnak vélt ötös sorfelépítést. (Lásd: Philatelica 1971/1. 33. oldal). Az anyalemezen *azonos* oszlopismertetőjel az V. és X. oszlopban található, továbbá közös oszlopismertetőjele van a III. és VIII., valamint a IV. és IX. oszlopnak. Ha az egymástól öt oszlop távolságban fekvő oszlopismertetőjelek között összefüggés nincs, eltérő betűjelzést használunk.

A 3 krajcáros II. anyalemezének oszlopismertetőjelei:

I. oszlop. (A)
1. A jobb, felső háromszög átfogója felső harmadában megszakad, s ott kis fehér folt észlelhető.
2. Finom karcok az értékszám felett, a boríték felső negyedében. (Nem állandó előfordulás!)

II. oszlop. (B)
1. Közelálló két színes pontocska, vagy összefolyó vonalka az értékszám alsó szárának jobb oldalához tapadva.
2. Kis, színes pont a jobb oldali koszorú felső, külső 2. és 3. levele között. (Néha elmosódott.)

III. oszlop (C)
1. Háromszög alakú, színes folt a felső gyöngysor 16. és 17. gyöngye közében, fent.
2. Rövid, vastag, függőleges vonaldarabka a felső gyöngysor 18. gyöngyének felső részéhez tapadva.
3. Tűszúrásnyi, színes pont a jobb oldali gyöngysor 2. és 3. gyöngye között, a belső oldalon.



2. ábra. A II. típusú 3 krajcáros oszlopismertetőjelei.

4. Színes pont a boríték felső negyedében, a korona homlokpántja második-harmadik lemezének köze között.
5. Tűszúrásnyi, színes pont az értékszám fejétől balra, 0,4 mm-re. (Azonos a VIII. oszloppal.)
6. Apró, függőleges vonalka a boríték jobb oldali negyedében, fent. (Azonos a VIII. oszloppal.)
7. Színes pont a „T" betű felett, a vízszintes szalag végétől kissé jobbra.

IV. oszlop. (D)

1. Erőteljesen mutatkozó kis, színes pont az alsó gyöngysor 16. és 17. gyöngye között, a második alapvonalon. (Azonos a IX. oszloppal.)
2. Tűszúrásnyi színes pont a kürt fúvókája és a tőle jobbra fekvő levél csúcsa között, a boríték alatti 3. és 4. alapvonal közében.

V. oszlop. (E)

1. Változó nagyságú, színes folt a kürt hangtölcsérének végén, a boríték alsó széléhez tapadva. (Azonos a X. oszloppal.)

VI. oszlop. (F)

1. Színes, ferdén felfelé mutató nyúlvány a jobb oldali gyöngysor 7. gyöngyének belső, felső oldalához tapadva.

VII. oszlop. (G)

1. Apró, színes pont, vagy folt a felső gyöngysor utolsó gyöngyének jobb, alsó részéhez tapadva. (Orbán Ferenc). (Az oszlop bal oldali gyöngysorának az „M" betű közelében levő gyöngyei gyakran összefolyó színes foltot mutatnak.)

VIII. oszlop (C_1)

1. Tűszúrásnyi, színes pont az értékszám fejétől balra, 0,4 mm-re. (Azonos a III. oszloppal.)
2. Apró, függőleges vonalka a boríték jobb oldali negyedében, fent. (Azonos a III. oszloppal.) (Az oszlop bélyegeinek jelentős részén a jobb oldali gyöngysor külső oldala erősen hiányos!)

IX. oszlop. (D_1)

1. Erőteljesen mutatkozó, kis, színes pont az alsó gyöngysor 16. és 17. gyöngye között, a második alapvonalon. (Azonos a IV. oszloppal.)
2. Nagy, színes pont a bal oldali koszorú felső részének közepén, a boríték bal, felső sarkától kissé lejjebb.

X. oszlop. (E)

1. Változó nagyságú színes folt a kürt hangtölcsérének végén, a boríték alsó széléhez tapadva. (Azonos az V. oszloppal.)

Az oszlopismertetőjeleket a 2. számú ábrán mutatjuk be. Az adatokból kitűnik, hogy a tíz oszlopból nyolc rendelkezik *egyedi* ismertetőjellel. Az V. és X. oszlopban ezeket egymástól megkülönböztető külön jelet eddig nem találtunk. Létezése nem valószínű, azonban nem kizárt. Ezért a kutató munkát ebben az irányban folytatni kell. Az azonos oszlopismertetőjel miatt ebbe a két oszlopba tartozó bélyegeknek ívhelyre történő azonosításánál figyelembe kell venni a csoportos, páros, továbbá az ívhelyismertetőjeleket is.

Csoportos ismertetőjelek

A Monográfia (III. 566. oldal) csak *egy* csoportos ismertetőjelet ír le. (Az I. oszlopban). A kutató munka során további 7 db-ot sikerült megállapítani. Ezeket a 3-as számú ábrán mutatjuk be. Szöveges leírásukra az ívhelyismertetőjeleknél kerül sor. Elhelyezkedésük az anyalemezen a következő:

A_1: 01, 21, 31, 51, 71, 81. D_2: 04, 14, 34, 54, 64, 84.
A_2: 01, 31, 51, 81. D_5: 19, 49, 69, 99.
A_3: 11, 41, 61, 91. F_1: 06, 36, 56, 86.
C_4: 08, 38, 58, 88. F_2: 16, 46, 66, 96.
bélyegeken.



3. ábra. A II. típusú 3 krajcáros csoportos ismertetőjelei

Páros ismertetőjelek

1. A páros ismertetőjelek száma jelenleg 14. A Monográfiában (III. kötet 566. oldal) három szerepel, ezek közül kettőnek — a VIII. oszlopban — ívhelye tévesen lett megállapítva. A páros ismertetőjeleket a 4-es számú ábrán mutatjuk be, míg ívhelyüket a következő felsorolás tartalmazza:

A_4: 21, 71. D_4: 34, 84.
C_2: 33, 83. D_6: 49, 99.
C_3: 43, 93. F_3: 36, 86.
C_5: 28, 78. G_1: 27, 77.
C_6: 38, 88. G_2: 37, 87.
C_7: 38, 88. E_1: 30, 80.
D_3: 14, 64. E_2: 50, 100. bélyegeken.



4. ábra. A II. típusú 3 krajcáros páros ismertetőjelei.

Az anyalemez felépítése

A II. típusú 3 krajcáros fél anyalemezének felépítését a 3-as számú táblázaton mutatjuk be. Az első tízes sorról két másolat készült. Egyiket az eredeti fölé forrasztották és így készítettek róla egy újabb húszas tömböt.

A két húszas tömb közé helyezték el a korábban félre tett tízes sávot. Azt még nem tudjuk, hogy a két félív közül melyik volt az elsődleges, illetve, hogy az eredeti első tízes sáv hol — a felső, vagy az alsó félívben — helyezkedik-e el. Az első bélyegkép helyével kapcsolatban feltételezhető, hogy az az V. oszlopban található.

Ívhelyismertetőjelek

Az eredeti ívhelyismertetőjelek jelenleg 97 ívhelyről ismertek, nem ismert: 15, 47, 79. ívhelyen, s többségük igen jellemző és nagy. Számuk ívhelyenként gyakran több darab, így az azonosítás különösebb nehézségekbe nem ütközik. E címletnél is fennáll az a tény, hogy igen ritkán a csoportos, a páros, illetve az ívhelyismertetőjel nem minden esetben látható a bélyegképen. (5. és 6. számú ábra.) Ez azonban a megtalálható egyéb jelek alapján az azonosítást és az ívrekonstrukciót nem akadályozza.

Egyes ívhelyeken igen nagy számban találhatók tűszúrásnyi pontok, ún. „szeplős" bélyegek! Amennyiben ezek a jelek ívhelyismertetőjelek, úgy ezeknek esetenként csak egy részét soroltuk fel szövegesen, illetve tüntettük fel az ábrán. Ennek oka részben az, hogy nem volt szándékunkban rendkívül nagyszámú jelet felsorolni, másrészt a jelek egy részét mindig takarja a bélyegzés, tehát jellegük megállapítása egy ívhelyre nagyszámú bélyeget követelne meg. Ilyen ívhely pl. a 80. ívhely. Ezen ívhelyeken kis türelemmel tehát újabb ívhelyismertetőjeleket lehet regisztrálni.

Itt hívjuk fel a figyelmet arra, hogy az ábrákhoz használt sablonok rajza nem felel meg pontosan az eredeti bélyegkép rajzának, így az ábrák egyes részein a jeleket nem lehetett az eredetinek megfelelően feltüntetni. (Pl. értékszám, borítékkereszteződés, gyöngyök.)

Az egyes ívhelyek ismertetőjeleit negyedívenként a 4., 5., 6. és 7. számú táblázaton mutatjuk be. Szöveges leírásukkor felsoroljuk a csoportos és páros ismertetőjeleket is.

A már megállapított ismertetőjelek:

3. táblázat.
A II. típusú 3 krajcáros félívének felépítése.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
A_{1+2}	B	C	D_2	E	F_1	G	C_{1+4}	D_1	E
A_3	B	C	D_{2+3}	E	F_2	G	C_1	D_{1+5}	E
A_{1+4}	B		D	E	F	G_1	C_{1+5}	D_1	E_1
A_{1+2}	B	C_2	D_{2+4}	E	F_{1+3}	G_2	$C_{1+4+6+7}$	D_1	E
A_3	B	C_3	D	E	F_2	G	C_1	D_{1+5+6}	E_2



5. ábra. A páros ismertetőjel (C_1) a 28. ívhelyen igen ritkán hiányzik.



6. ábra. A páros ismertetőjel (C_5) a 78. ívhelyen is igen ritkán hiányzik.

I. oszlop: A.

01. a) Tűszúrásnyi pont a koszorú bal oldali szalagjának jobb, felső részén, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) Erős, színes pont az „IR" betük köze alatt. (Csoportos ismertetőjel: A_2.)
c) Színes pont az alsó gyöngysor 4. gyöngyének bal, felső részéhez tapadva.
d) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 22. gyöngyének alsó része mellett, kívül.

11. a) Kis, színes folt tapad a bal oldali koszorú külső részéhez, a 18—19. gyöngy közének magasságában. (Csoportos ismertetőjel: A_3.)
b) Tűszúrásnyi pont a bal felső sarokgyöngy bal, felső részéhez tapadva.
c) Kettős tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög vízszintes befogóján, a felső gyöngysor 6. gyöngye alatt.
d) Színes pont az alsó gyöngysor 7—8. gyöngyének köze felett.
e) Tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú 3. külső levelének csúcsa felett.
f) Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög átfogóján, a bal oldali gyöngysor 5. gyöngye aljának magasságában.
g) Vízszintesen elhelyezkedő kettős tűszúrásnyi

pont a bal, felső háromszög függőleges befogója mellett, a bal oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában.

21. a) Tűszúrásnyi pont a koszorú bal oldali szalagjának jobb felső részén, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) A jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének alsó felében sötétzöld folt. (Páros ismertetőjel: A_4.)
c) Színes pont a felső gyöngysor 4. gyöngyének bal oldalán.
d) Tűszúrásnyi pont a boríték jobb negyedében, az alsó sarokban, a keresztvonalhoz közel.
e) Kifli alakú színes sérülés a bal, alsó háromszög közepén, az alsó gyöngysor 4. gyöngye felett.
f) Színes folt a boríték bal oldali negyedében, a függőleges záróvonal mellett, középen.
g) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 3. gyöngyének jobb felső részéhez tapadva.

31. a) Tűszúrásnyi pont a koszorú bal oldali szalaglagjának jobb, felső részén, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) Erős, színes pont az „IR" betűk köze alatt. (Csoportos ismertetőjel: A_2.)
c) Egy-egy tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 4., 5. és 6. gyöngye alatt.
d) Színes pont a bal oldali gyöngysor 23—24. gyöngyének közében, belül.
e) Színes, rövid, vízszintes vonalka a boríték bal negyedének alsó sarkában, a keresztvonalhoz közel.

41. a) Színes folt tapad a bal oldali koszorú külső részéhez, a 18—19. gyöngy közének magasságában. (Csoportos ismertetőjel: A_3.)
b) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 25. gyöngye mellett, kívül.
c) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 6. gyöngye mellett, kívül.

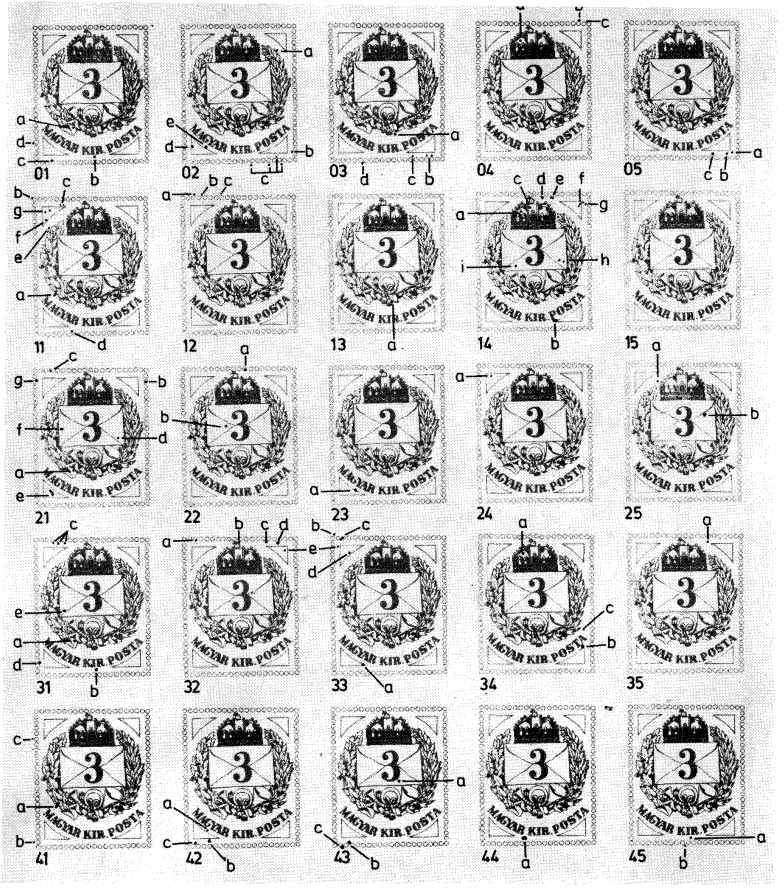
51. a) Színes pont a bal oldali koszorú szalagjának felső, jobb oldalán, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) Erős, színes pont az „IR" betűk köze alatt. (Csoportos ismertetőjel: A_2.)
c) Színes folt a felső gyöngysor 4. gyöngye alatt.
d) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 10. gyöngyének bal, felső részénél.
e) Tűszúrásnyi pont a boríték jobb negyedében, a középtől kissé balra.
f) Színes pont a bal, felső háromszög alsó csúcsa alatt, kissé jobbra.
g) Színes volalka — vagy pont — a bal oldali gyöngysor 4—5. gyöngy közének magasságában, balra.

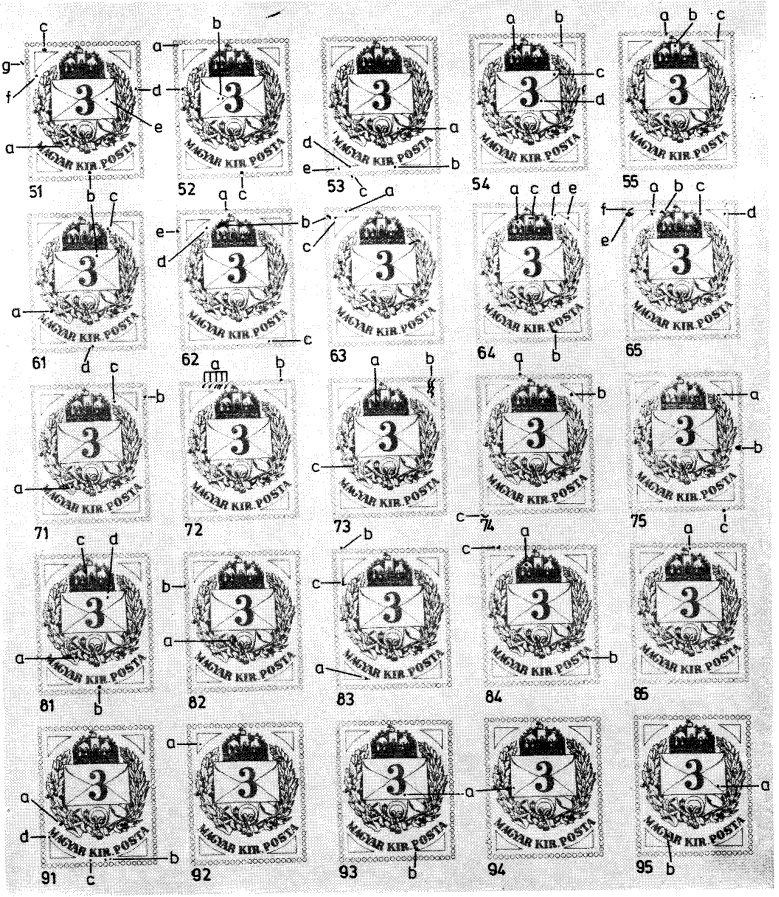
61. a) Színes folt tapad a bal oldali koszorú külső részéhez, a 18—19. gyöngy közének magasságában. (Csoportos ismertetőjel: A_3.)
b) Színes pont a korona homlokpántja 5. lemezének jobb sarka alatt, az értékszám felső részének magasságában.
c) Kettős tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú csúcslevele felett.
d) Erős, színes pont az alsó gyöngysor 11—12. gyöngyének köze felett.

71. a) Színes pont a bal oldali koszorú szalagjának felső, jobb oldalán, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) A jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének alsó részében sötétzöld folt. (Páros ismertetőjel: A_4.)
c) Színes pont a jobb oldali koszorú jobb oldali 2. levele felett.

81. a) Színes pont a bal oldali koszorú szalagjának felső, jobb oldalán, az első „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: A_1.)
b) Erős, színes pont az „IR" betű köze alatt. (Csoportos ismertetőjel: A_2.)
c) Erős, színes pont a korona középső pántjának bal széléhez tapadva, a középtől feljebb.
d) Tűszúrásnyi pont a boríték felső negyedében

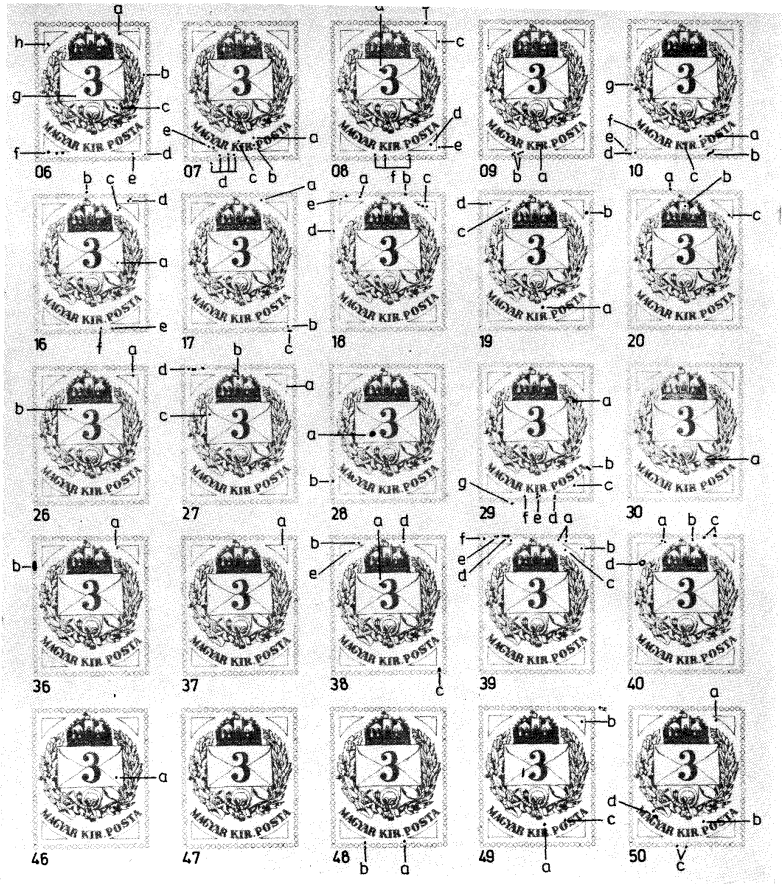
4. táblázat.
Ívhelyismertetőjelek.
A. ívnegyed.

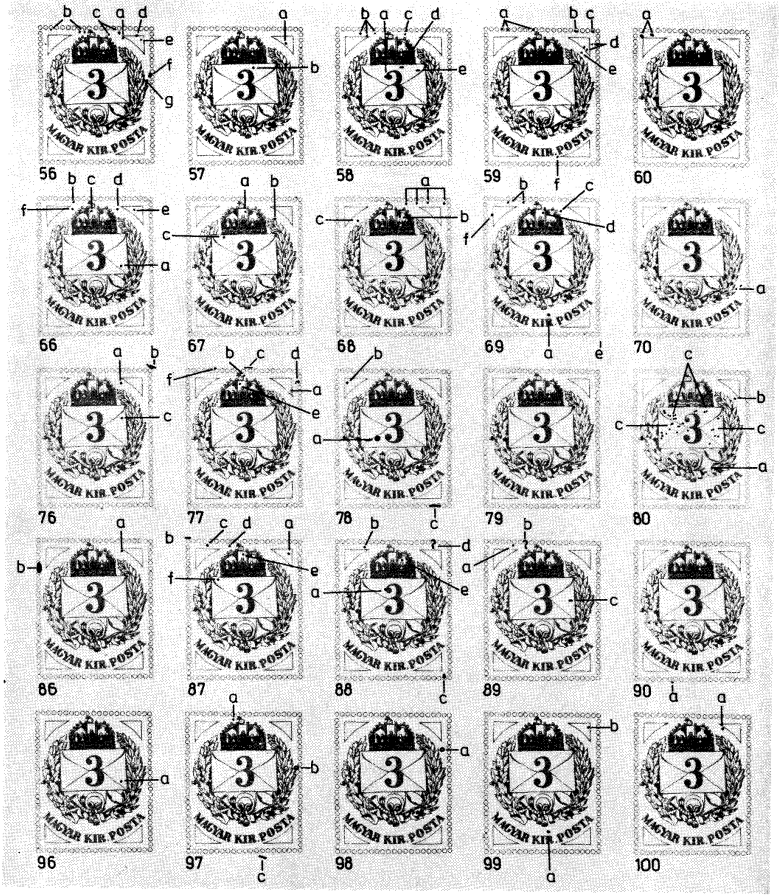




5. táblázat.
Ívhelyismertetőjelek.
C. ívnegyed.

6. táblázat.
Ívhelyismertetőjelek.
B. ívnegyed





7. táblázat.
Ívhelyismertetőjelek.
D. ívnegyed.

a korona homlokpántja 6. lemezének jobb sarka alatt.

91. a) Színes folt tapad a bal oldali koszorú külső részéhez a 18—19. gyöngy közének magasságában. (Csoportos ismertetőjel: A_3.)
b) Két tűszúrásnyi pont egymás mellett az alsó gyöngysor és a második „R" betű alatt.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 9. gyöngyének jobb oldala felett.
d) Tűszúrásnyi pont az „M" betű közepe alatt.

II. oszlop: B.

02. a) Tűszúrásnyi pont tapad a jobb oldali koszorú külső, 3. levelének jobb oldalához.
b) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 24—25. gyöngyének közétől balra, az alapvonalak végén.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 13. gyöngyének bal oldala alatt, a 16. gyöngy alatt, a 17. gyöngy jobb oldala felett és a 18—19. gyöngy köze alatt.
d) Színes pont a bal, alsó háromszög függőleges befogóján belül, a bal oldali gyöngysor 23. gyöngyének magasságában.
e) Színes pont a bal alsó háromszög befogóján, az „Y" betű alatt.

12. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 3. gyöngyének jobb oldala felett.
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 5. gyöngyének bal, felső széle felett.
c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 8. gyöngyének bal, felső széle felett.
háromszög alsó csúcsából, lefelé.

22. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 12. gyöngyének jobb oldalán.
b) Tűszúrásnyi pont a boríték bal negyedében, a jobb csúcstól 1,8 mm-re, az alsó keresztvonalhoz közelebb.

32. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 3. gyöngyének jobb alsó részén.
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 11. gyöngyének bal oldala alatt.
c) Színes pont a felső gyöngysor 15—16. és a 17—18. gyöngyének közében, alul.
d) Színes pont a felső gyöngysor 20. gyöngyén.
e) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög derékszögében, a felső gyöngysor 19. gyöngye alatt, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngye magasságában.

42. a) Tűszúrásnyi pont az „Y" betű talpa alatt, balra.
b) Színes pont az alsó gyöngysor 2—3. gyöngyének köze felett.
c) Színes pont az alsó gyöngysor 5. gyöngye felett, a háromszög befogója alatt.

52. a) Tűszúrásnyi pont a bal, felső sarokgyöngy jobb, alsó része mellett.
b) Kettős, vízszintesen elhelyezkedő tűszúrásnyi pont a boríték bal negyedében, a jobb oldali csúcsban.
c) Színes pont tapad az alsó gyöngysor 12. gyöngyének felső részéhez.
d) Színes pont tapad a jobb oldali koszorú külső részéhez, a 10. gyöngy magasságában.

62. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 9—10. gyöngyének közében, fent.
b) Színes folt a korona bal, felső szélén, belül.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 16. gyöngyének jobb széle felett.
d) Tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú csúcsa felett, a 6. alapvonalon.
e) Színes pont a bal oldali gyöngysor 4. gyöngyének bal, alsó részéhez tapadva.

72. a) A felső gyöngysor 5., 6., 7., 8. és 9. gyöngye alatt balra hajló kis karcok nyúlnak lefelé.
b) Színes pont tapad a felső gyöngysor 18. gyöngyének bal felső részéhez.

82. a) Erős, színes, nagy pont a kürt köralakú része és a tőle balra levő levél között.

b) Színes pont tapad a bal oldali gyöngysor 7. gyöngyének bal oldalához, fent.

92. *a)* Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög alsó csúcsában, a bal oldali gyöngysor 4. gyöngyének magasságában.

III. oszlop: C.

03. a) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali koszorú szalagja alatt, a második „R" betű felett.
b) Tűszúrásnyi pontok az alsó gyöngysor 18—19. gyöngye felett.
c) Színes pont az alsó gyöngysor 15—16. gyöngyének köze felett, az első alapvonalon.
d) Színes pont az alsó gyöngysor 6. gyöngyének jobb, alsó része mellett.

13. a) Erős, tűszúrásnyi pont tapad a szalag második bojtjának jobb oldalához.

23. a) Tűszúrásnyi — gyakran elmosódott — pont a bal, alsó háromszög átfogóján az „Y" betű talpa alatt.

33. a) Színes pont a bal, alsó háromszög jobb csúcsában az „A" betű jobb szára alatt. (Páros ismertetőjel: C_2.)
b) Színes pont a felső gyöngysor 1—2. gyöngyének köze felett.
c) Két tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 3. gyöngyének bal, alsó oldalánál.
d) Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög közepétől kissé feljebb a felső gyöngysor 4. gyöngye alatt.
e) Tűszúrásnyi pont a bal. felső háromszög derékszögétől balra.

43. a) Tűszúrásnyi pont a boríték alsó negyedében, az értékszám jobb széle alatt. (Páros ismertetőjel: C_3.)
b) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 3—4. gyöngyének köze felett, az első alapvonalon.
c) Színes pont az alsó gyöngysor 2. gyöngyének alsó, jobb oldalán.

53. a) Tűszúrásnyi pont a kürt tölcsérén, alul.
b) Tűszúrásnyi pont a második „R" betű jobb lába alatt, kissé jobbra.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 5—6. gyöngyének köze alatt.
d) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 5. gyöngye felett, a befogóhoz tapadva.
e) Tűszúrásnyi pont a bal, alsó háromszög vízszintes befogója alatt, az alsó gyöngysor 3. gyöngye felett.

63. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 4—5. gyöngyének közében, alul.
b) Színes, kis karc nyúlik ki a bal oldali gyöngysor 2. gyöngyének jobb oldalából, lefelé.
c) Szines pont a bal felső háromszög derékszögében.

73. a) Tűszúrásnyi pont a korona harmadik díszítő táblájában.
b) Kettős hullámvonalú karc nyúlik lefelé a felső gyöngysor 19. gyöngyéből.
c) Tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú belső levelén, a 16—17. gyöngy közének magasságában.

83. a) Színes pont a bal, alsó háromszög jobb csúcsában, az „A" betű jobb szára alatt. (Páros ismertetőjel: C_2.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 2. gyöngyének jobb oldala felett.
c) „S" betű alakú kis karc nyúlik ki a bal felső háromszög alsó csúcsából lefelé.

93. a) Tűszúrásnyi pont a boríték alsó negyedében az értékszám jobb széle alatt. (Páros ismertetőjel: C_3.)
b) Színes pont közvetlenül a „P" betű talpa alatt.

IV. oszlop: D.

04. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében, a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.)

b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 19. gyöngyének jobb oldala felett.

c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor jobb sarokgyöngyének bal oldala felett.

14. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében, a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.)

b) Színes, halvány folt a jobb, alsó háromszög bal csúcsán. (Páros ismertetőjel: D_3.)

c) Színes pont a korona középső pántjának bal oldalán.

d) Színes pont a felső gyöngysor 12. gyöngyének jobb alsó része alatt.

e) Kettős tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 14. gyöngye alatt, a második alapvonalon.

f) Kettős tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög függőleges befogójának felső része mellett, belül.

g) Kettős tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének felső részétől balra.

h) Kettős tűszúrásnyi pont a boríték jobb oldali negyedének alsó csúcsában.

i) Tűszúrásnyi pont a boríték alsó részén, a kürt fúvókájának jobb oldala felett.

24. a) Tűszúrásnyi pont a bal felső háromszög felső részén, a felső gyöngysor 3—4. gyöngyének köze alatt.

34. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.)

b) Színes pont a jobb, alsó háromszög felső csúcsának bal felén. (Páros ismertetőjel: D_4.)

c) Tűszúrásnyi pont az utolsó „A" betű felett, a színes levéltől jobbra.

44. a) Két vízszintes rövid vonal egymás felett az alsó gyöngysor 8—9. gyöngyének köze felett.

54. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.)

b) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög bal csúcsában, a 17. gyöngy alatt.

c) Tűszúrásnyi pont a boríték felső negyedének jobb sarkában.

d) Tűszúrásnyi pont a boríték alsó negyedében, a számjegy alsó részének közepe és a keresztvonal között.

64. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.) Gyakran hiányzik!

b) Színes, halvány folt a jobb, alsó háromszög bal csúcsán. (Páros ismertetőjel: D_3.)

c) Kis, ívelt karc a korona középső pántjának jobb oldalán, fent.

d) Kettős tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa és a korona jobb oldali, alsó 4. gyöngye között, középen.

e) Hasonló jelek az átfogó belső oldalán, illetve a koszorú 2—3. levelének köze felett.

74. a) Színes pont a felső gyöngysor 9. gyöngyének bal oldala felett.

b) Színes pont a jobb, felső háromszög átfogójának közepe alatt.

c) Az alsó gyöngysor első két gyöngyét alul ívelt karc köti össze.

84. a) Tűszúrásnyi pont a korona palástjának bal felében a 2—3. díszítő tábla köze felett. (Csoportos ismertetőjel: D_2.)

b) Erős, színes pont a jobb alsó háromszög felső csúcsának bal felén. (Páros ismertetőjel: D_4.)

c) A felső gyöngysor 4. gyöngyének bal felső része csorba.

94. a) Tűszúrásnyi pont a boríték bal negyedében, a boríték bal széle közelében, az alsó saroktól 1,4 mm-re, felfelé.

V. oszlop: E.

05. a) Színes pont az alsó gyöngysor 20. gyöngye felett, a 2—3. alapvonal között.
b) Színes pont az alsó gyöngysor 19. gyöngye felett, a 2. alapvonalon.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 16. gyöngyének jobb oldala felett, a 3. alpavonalon.

15. Ívhelyismertetőjelét jelenleg *nem ismerjük.*

25. a) Tűszúrásnyi pont a korona bal oldali, alsó gyöngyétől balra.
b) Színes ovális pont a jobbra felmenő levélkereszteződés alatt, annak közepétől kissé feljebb.

35. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 14. gyöngye alatt, az 5. alapvonalon.

45. a) Tűszúrásnyi pont az „IR" betűk köze alatt, a 6. alapvonalon.
b) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 10—11. gyöngyének köze alatt.

55. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 9. gyöngyének jobb oldalán.
b) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántján ján fent, középen.
c) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög vízszintes befogóján, a felső gyöngysor 18. gyöngyének jobb széle alatt.

65. a) Tűszúrásnyi pont a bal felső háromszög vízszintes befogóján, a felső gyöngysor 6. gyöngyének bal oldala alatt, s alatta egy másik.
b) Kis karc nyúlik ki balra, a korona bal oldali 3. gyöngyéből.
c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 14—15. gyöngyének köze alatt, a korona jobb oldali 3. gyöngyének magasságában.
d) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög derékszögű csúcsa irányában, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában.
e) Kettős hullámvonalú karc a bal oldali gyöngysor 3. gyöngyéből kiindulva, jobbra.
f) Kis, ferde karc a bal felső háromszög derékszögü csúcsa felett.

75. a) Színes pont a jobb oldali koszorú külső, 3. levelének csúcsa felett.
b) Nagy, színes folt a jobb oldali gyöngysor 15. gyöngyének belső oldalához tapadva.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 18. gyöngyének bal, alsó részéhez tapadva.

85. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 11. gyöngyenek jobb oldala alatt, az 1—2. alapvonal között.

95. a) Tűszúrásnyi pont a boríték jobb oldali negyedében, az alsó saroktól 2 mm-re, a keresztvonalon.
b) Színes pont az „Y" betű jobb oldala mellett, középen.

VI. oszlop: F.

06. a) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög bal csúcsa alatt. (Csoportos ismertetőjele: F_1.)
b) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor és koszorú között, a jobb oldali gyöngysor 11. gyöngye felső részének magasságában.
c) Két tűszúrásnyi pont a kürt öblében, vízszintesen.
d) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 20—21. gyöngyének közében, fent.
e) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 18. gyöngye felett, a 3. alapvonalon.
f) Három, színes pont, egy a bal alsó háromszög vízszintes befogóján, kettő közvetlenül a befogó alatt.
g) Tűszúrásnyi pont a boríték alsó negyedében, a kürt fúvókájának jobb oldala felett.
h) Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög alsó csúcsában, az átfogóhoz közel, a bal oldali gyöngysor 4—5. gyöngye közének magasságában.

16. a) Színes pont a boríték jobb negyedében, az alsó csúcs irányában, a saroktól 2 mm-re. (Csoportos ismertetőjel: F_2.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 10. gyöngyének jobb oldala felett.
c) Kettős tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög bal csúcsa alatt, a jobb oldali gyöngysor 3—4. gyöngye közének magasságában.
d) Két tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 18. gyöngye alatt.
e) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 14—15. gyöngyének köze felett, az első alapvonal alatt.
f) Színes pont az alsó gyöngysor 12—13. gyöngyének köze felett, az első alapvonalon.

26. a) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög vízszintes befogóján, a felső gyöngysor 19. gyöngyének bal oldala alatt.
b) Tűszúrásnyi pont a boríték felső negyedében, a homlokpánt 2. lemezének bal oldala alatt.

36. a) Tűszúrásnyi pont közvetlenül a jobb felső háromszög bal csúcsa alatt. (Csoportos ismertetőjel: F_1.)
b) Nagy, színes folt a bal oldali gyöngysor 5—7. gyöngyén. (Páros ismertetőjel: F_3.)

46. a) Színes pont a boríték jobb oldali negyedében, az alsó csúcs irányában, a saroktól 2 mm-re. (Csoportos ismertetőjel: F_2.)

56. a) Tűszúrásnyi pont közvetlenül a jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt. (Csoportos ismertetőjel: F_1.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 3. gyöngyének alsó széle, a 8—9. gyöngy köze alatt.
c) Színes pont a felső gyöngysor 8., 9., a 12—13. gyöngy köze és a korona között, valamint a 15. gyöngye alatt.
d) Színes pont a jobb, felső háromszög vízszintes befogóján a 18. gyöngy alatt.
e) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög felső részén a felső gyöngysor 19. gyöngye alatt.
f) Nagy színes folt a jobb gyöngysor 10. gyöngyének bal oldalához tapadva.
g) Színes folt a jobb oldali koszorú külső, 8. levelének csúcsán.

66. a) Tűszúrásnyi pont a boríték jobb oldali negyedében, az alsó csúcs irányában, a saroktól 2 mm-re. (Csoportos ismertetőjel: F_2.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 7. gyöngye alatt, az 1—2. alapvonal között.
c) Színes pont a korona középső pántján, fenn, kissé balra.
d) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa és a korona között, a 7—8. alapvonal közében.
e) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög felső részén a felső gyöngysor 18. gyöngyének bal oldala alatt.
f) Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög jobb csúcsa alatt, a 9. alapvonalon.

76. a) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt, a 10—11. alapvonal között.
b) Kettős, kis, ferde karc a felső jobb sarokgyöngy felett.
c) Tűszúrásnyi pont a boríték jobb oldali negyedében, a felső sarokban.

86. a) Tűszúrásnyi pont közvetlenül a jobb felső háromszög bal csúcsa alatt. (Csoportos ismertetőjel: F_1.)
b) Nagy színes folt a bal oldali gyöngysor 5—7. gyöngyén. (Páros ismertetőjel: F_3.)

96. a) Színes pont a boríték jobb oldali negyedében az alsó csúcs irányában, a saroktól 2 mm-re. (Csoportos ismertetőjel: F_2.)

VII. oszlop: G.

07. Tűszúrásnyi pontok:
a) A „P" betű törzse felett, kissé balra.
b) A „KIR" utáni pont felett.
c) A „K" betű jobbra felmenő szára felett.

d) Az alsó gyöngysor 5—6. gyöngyének köze alatt, a 7. gyöngye felett a 2. alapvonalon, a 8—9. gyöngy köze felett a 2—3. alapvonal között és a 9—10. gyöngyének köze felett a 2—3. alapvonal között.
e) A bal alsó háromszög átfogóján az alsó gyöngysor 5. gyöngye felett és a második „A" betű bal lába alatt.

17. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 15. gyöngyének bal oldala alatt, a 3—4. alavonal közében.
b) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 19—20. gyöngyének köze felett, az első alapvonalon.
c) Kis, jobbra dűlő karc az alsó gyöngysor 20. gyöngyének bal alsó részén.

27. a) A jobb felső háromszög átfogója hiányos a jobb oldali gyöngysor 5. gyöngye felső részének magasságában. (Páros ismertetőjel: G_1.)
b) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántján, felül, középen.
c) Tűszúrásnyi pont a boríték bal oldali negyedében, a felső csúcsban.
d) Erős, színes pont a felső gyöngysor 2. gyöngyének alsó, jobb oldalához tapadva. Két hasonló jel a 3. gyöngy alatt, (gyakran összeérnek) és színes pont a 4—5. gyöngyének közében, alul.

37. a) Tűszúrásnyi pont a jobb felső, háromszög derékszögű csúcsában a felső gyöngysor 19. gyöngye alatt, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngye magasságában. (Páros ismertetőjel: G_2.)

47. a) Ívhelyismertetőjele jelenleg *nem ismert.*

57. a) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög átfogója felett, középen.
b) Színes pont a boríték felső negyedében a homlokpánt 5. lemezének közepe alatt.

67. a) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántjában, fent a jobb oldalon.
b) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali koszorú 2. külső levelének csúcsán.
c) Tűszúrásnyi pont a levélboríték felső negyedében a homlokpánt első lemezének bal oldala alatt.

77. a) A jobb, felső háromszög átfogója hiányos a jobb oldali gyöngysor 5. gyöngye felső részének magasságában. (Páros ismertetőjel: G^1.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 11. gyöngye alatt, a 4—5. alapvonal között.
c) Kis, vízszintes karc a felső gyöngysor 11—13. gyöngye felett.
d) Színes pont és kis karc a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének bal, alsó részéhez tapadva.
e) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántján, kissé balra.
f) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének bal, felső részén.

87. a) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög derékszögű csúcsában, a felső gyöngysor 19. gyöngye alatt a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságban. (Páros ismertetőjel: G_2.)
b) Kis, vízszintes karc a bal, felső sarokgyöngy felett.
c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 4—5. gyöngyének köze alatt, az 1—2. alapvonal között.
d) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 8. gyöngyének bal oldala alatt, az 1—2. alavonal között.
e) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántjának közepén.
f) Tűszúrásnyi pont a boríték felső negyedében, a bal saroktól 1,2 mm-re, közvetlenül a boríték széle alatt.

97. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngyssor 9. gyöngyének jobb oldala alatt, a korona keresztje mellett.
b) Rajzhiányosság a jobb oldali koszorú és a jobb oldali gyöngysor között a 11. gyöngy magasságában.

c) Kis, ferde karc az alsó gyöngysor 15—16. gyöngye alatt, 0,8 mm-re.

VIII. oszlop: C_1.

03. a) Az értékszám felső pontjának bal oldalához színes pontocska tapad. (Csoportos ismertetőjel: C_4.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 17—18. gyöngye között.
c) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög függőleges befogója mellett, a jobb oldali gyöngysor 4—5. gyöngye közének magasságában.
d) Tűszúrásnyi pont a jobb alsó háromszög közepén.
e) Színes pont a jobb oldali gyöngysor 24. gyöngyétől balra.
f) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 8—9. gyöngyének köze felett, az 1. alapvonalon, a 10. gyöngy jobb, felső részéhez tapadva és a 14—15. gyöngyének közében, fent.

18. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének alsó részéhez tapadva.
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 14. gyöngyén.
c) Három tűszúrásnyi pont: a jobb felső háromszög átfogójának felső részén egy, és ettől jobbra a háromszögben kettő.
d) Színes pont a bal oldali gyöngysor 8. gyöngyének jobb, felső részéhez tapadva.
e) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 3. gyöngyének bal oldala alatt, a 3—4. alapvonal között és a 3—4. gyöngyének közében, alul.

28. a) Kisebb-nagyobb, színes folt az alsó boríték negyedben, a balra lemenő levélkereszteződéshez tapadva, középen. (Páros ismertetőjel: C_3.) (Igen ritkán hiányzik.)
b) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 22. gyöngyén.

38. a) Az értékszám felső pontjának bal oldalához színes pontocska tapad. (Csoportos ismertetőjel: C_4.)
b) Színes pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének bal oldala alatt, a 3—4. alapvonal között. (Páros ismertetőjel: C_6.)
c) Színes, álló ovális folt az alsó gyöngysor 20. gyöngyén. (Páros ismertetőjel: C_7.)
d) Tűszúrásnyi pont, a felső gyöngysor 13—14. gyöngyének köze alatt, a 3—4. alapvonal között.
e) Tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög átfogója felett, a felső gyöngysor 4. gyöngyének jobb oldala alatt.

48. a) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 13—14. gyöngyének köze felett, az 1—2. alapvonal között.
b) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 6—7. gyöngyének köze felett.

58. a) Az értékszám felső pontjának bal oldalához színes pontocska tapad. (Csoportos ismertetőjel: C_4.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 5. gyöngye alatt, a 2—3. alapvonal között, a 6—7. gyöngyének köze alatt, a háromszög csúcsán és a 8. gyöngyének bal oldala alatt, a 2. alapvonalon.
c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 13. gyöngye alatt, az 5. alapvonalon.
d) Kis vízszintes karc a boríték felső negyedében, a homlokpánt 5. lemeze alatt, a koronához közel.
e) Hasonló jel a korona jobb szélétől jobbra, lefelé, a levélkereszteződés felett.

68. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 13. gyöngyének jobb oldala alatt, a 4. alapvonalon, a 15. gyöngye alatt, a 2. alapvonalon, a 17. gyöngye aljához tapadva és a 20. gyöngye alatt, a 2. alapvonalon.
b) Tűszúrásnyi pont a korona ötödik díszítő táblája felett, a palástón.

c) Tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú csúcslevelétől jobbra.

78. a) Kisebb-nagyobb színes folt az alsó boríték negyedben, a balra lemenő levélkereszteződéshez tapadva, középen. (Páros ismertetőjel: C_5.) (Igen ritkán hiányzik.)
b) Színes pont a bal, felső háromszögben, a derékszöghöz közel, a bal oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában.
c) Erős, színes vonal az alsó gyöngysor 18—19. gyöngyén.

88. a) Az értékszám felső pontjának bal oldalához színes pontocska tapad. (Csoportos ismertetőjel: C_4.)
b) Színes pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének bal oldala alatt, a 3—4. alapvonal között. (Páros ismertetőjel: C_6.)
c) Színes, álló, ovális folt az alsó gyöngysor 20. gyöngyén. (Páros ismertetőjel: C_7.)
d) Kampó alakú karc a felső gyöngysor 18. gyöngyének bal, felső részéből kiindulva, amely a háromszögig ér.
e) Tűszúrásnyi pont a korona palástját díszítő 5. tábla felett.

98. a) Köralakú rajzhiányosság a jobb oldali koszorú 5. levelének csúcsától jobbra.

IX. oszlop: D_1.

09. a) Tűszúrásnyi pont az „IR" betűk között, az „R" betűhöz közelebb.
b) Két tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 7. gyöngyének bal oldala felett és három hasonló a 8. gyöngye felett.

19. a) Színes pont a második „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: D_5.)
b) Nagy, színes pont a jobb oldali gyöngysor 4—5. gyöngye közének magasságában, belül.
c) Három tűszúrásnyi pont a bal oldali koszorú csúcslevele felett.
d) Tűszúrásnyi pont a bal felső háromszög derékszögében.

29. a) Színes pont a jobb oldali koszorú felső részének közepén, a levélboríték felső szélének magasságában.
b) Kis karc az utolsó „A" betű jobb szára mellett, alul.
c) Tűszúrásnyi pont a jobb, alsó háromszög átfogójának közepe alatt.
d) Színes pont az alsó gyöngysor 14. gyöngyének felső, jobb oldalához tapadva és felette tűszúrásnyi pont a 3. alapvonalon.
e) Három tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 11—12. gyöngyének köze felett.
f) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 9. gyöngye felett, az 1—2. alapvonal között.
g) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 6—7. gyöngyének köze alatt.

39. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 15. gyöngyének bal oldala alatt, az 1—2. alapvonal között és a 16. gyöngyének jobb oldala alatt, a 2—3. alapvonal között.
b) Színes pont a jobb, felső háromszögben, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában, a felső gyöngysor 19. gyöngye alatt.
c) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában.
d) Erős, színes vonal a felső gyöngysor 6—7. gyöngyén és tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének jobb oldala alatt, a 2—3. alapvonal között.
e) Kettős tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 4. gyöngyén.
f) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 2. gyöngyének bal, alsó része alatt.

49. a) Színes pont a második „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: D_5.)
b) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög-

ben, a függőleges befogóhoz közel, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában. (Páros ismertetőjel: D_6.)
c) Tűszúrásnyi pont az „OS" betűk között, felül az alapvonalon.

59. a) Egy-egy színes pont a felső gyöngysor 4. és 5. gyöngyének felső részén és a 9—10. gyöngye között.
b) Kis karc a felső gyöngysor 17. gyöngyének alsó részén.
c) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 20. gyöngyének bal oldalán.
d) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög függőleges befogója mellett, kívül, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngye aljának magasságában a háromszög alsó csúcsában és az átfogóhoz belülről tapadva, a jobb oldali gyöngysor 4—5. gyöngye közének magasságában.
e) Tűszúrásnyi pont a jobb oldali koszorú 3. levelétől jobbra, felfelé.
f) Tűszúrásnyi pont a „P" betű talpától balra.

69. a) Színes pont a második „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: D_5.)
b) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 5. gyöngye alatt, az első alapvonalon és a 8. gyöngyének bal oldala alatt, az 1—2. alapvonal közében.
c) Tűszúrásnyi pont a korona jobb felső 3. gyöngyétől jobbra.
d) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántjának jobb, belső széléhez tapadva, a középtől kissé feljebb.
e) Tűszúrásnyi pont a jobb, alsó sarokgyöngy alatt, kissé jobbra.
f) Tűszúrásnyi pont tapad a bal, felső háromszög függőleges befogójának külső részéhez, a középtől lejjebb.

79. a) Ívhelyismertetőjele jelenleg *nem ismert* (A jobb felső háromszög átfogójának környéke gyakran kopott.)

89. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 6. gyöngyének bal oldala alatt, az első alapvonalon.
b) Kis ívelt karc nyúlik lefelé a felső gyöngysor 8. gyöngyéből.
c) Kis, vízszintes karc a boríték jobb oldali negyedében, középmagasságban, a jobb széléhez közel.

99. a) Színes pont a második „R" betű felett. (Csoportos ismertetőjel: D_5.)
b) Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszögben, a függőleges befogóhoz közel, a jobb oldali gyöngysor 3. gyöngyének magasságában. (Páros ismertetőjel: D_6.)
(A jobb felső háromszög közepe — kisebb-nagyobb területen — kopott.)

X. oszlop: E.

10. a) Tűszúrásnyi pont a „P" betű törzse felett 0,3 mm-re felfelé, az alapvonalon.
b) Hullámvonalú kis karc köti össze az alsó gyöngysor 15. gyöngyének bal, felső részét a háromszöggel.
c) Tűszúrásnyi pont a „KI" betűk között, fent.
d) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 2. gyöngye felett, a 2—3. alapvonal között.
e) Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 24—25. gyöngyének közében, kívül.
f) Színes pont az „M" betű közepe alatt.
g) Színes pont tapad a bal oldali gyöngysor 13. gyöngyének jobb, felső részéhez.

20. a) Tűszúrásnyi pont a felső gyöngysor 8. gyöngyének felső részén.
b) Tűszúrásnyi pont a korona középső pántjának közepén, kissé jobbra.
c) Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög átfogójának külső részéhez tapadva a jobb oldali gyöngysor 5. gyöngye aljának magasságában.

30. a) Nagy vonalszakadás a kürt tölcsére alsó részének közepén. (Páros ismertetőjel: E_1.)

40. a) Kettős tűszúrásnyi pont a bal, felső háromszög jobb csúcsa felett, a felső gyöngysor 7. gyöngye alatt.
b) Kis karc, amely a felső gyöngysor 12. gyöngyéből lefelé nyúlik.
c) Színes pont a felső gyöngysor 14. gyöngyének alsó és a 16. gyöngyének felső részén.
d) Nagy, gyűrűalakú sérülés a bal, felső háromszög alsó csúcsától jobbra.

50. a) Színes pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt, az átfogóhoz közel, a felső gyöngysor 16. gyöngye alatt. (Páros ismertetőjel: E_2.)
b) Tűszúrásnyi pont a „P" betű és a szalagcsokor között.
c) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 11. gyöngyének bal, alsó és a 9. gyöngyének jobb, alsó részéhez tapadva.
d) Színes folt a „G" betű fejéhez tapadva és színes pont a „G" betű felett, a bal oldali szalag vége alatt.

60. a) Nagy, színes pont a felső gyöngysor 2. és 4. gyöngye alatt.

70. a) Kettős tűszúrásnyi pont a jobb oldali koszorú és a gyöngysor között, a jobb oldali gyöngysor 17. gyöngyének magasságában.

80. a) Nagy vonalszakadás a kürt tölcsére alsó részének közepén. (Páros ismertetőjel: E^1.)
Tűszúrásnyi pont a jobb, felső háromszög alsó csúcsától balra.
c) Sok, kettős tűszúrásnyi pont a borítékon, különösen a felső és bal negyedben, de máshol is.

90. a) Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 7. gyöngyének jobb, alsó oldalánál.

100. a) Színes pont a jobb, felső háromszög bal csúcsa alatt, az átfogóhoz közel, a felső gyöngysor 16. gyöngye alatt. (Páros ismertetőjel: E_2.)

(Folytatjuk)

Mindenkor a legmagasabb árat fizetem

luxus minőségű bélyegekért:
Osztrák posta Magyarországon,
kő-, és réznyomatos, krajcáros
és turulos bélyegekért,
ezekből párokért, sávokért,
négyestömbökért, levelekért.

Európai
és tengerentúli országok
jobb bélyegeiért,
Zeppelin levelekért,
első repülésekért.

Megbízásból keresem:
valamennyi használt
és használatlan
magyar tévnyomatot.

Lacza László
bélyegkereskedő
Budapest V.
Váci utca 63
Az Erzsébet-
és Szabadság-híd között

Ára: 10,— Ft

Auszug aus dem Inhalt

1 *Postdienst-Provisorium in Ungarn 1944—1945* (Von László Pákozdi)
Die siebenhalb Monate im letzten Abschnitt des zweiten Weltkrieges von Ende September 1944 bis Mitte Mai 1945 bedeuten einen noch fast unerforschten Zeitraum der ungarischen Postgeschichte. Die militärischen Operationen zur Befreiung Ungarns erstreckten sich vom 26. September 1944 bis zum 4. April 1945. Eine unerlässliche Voraussetzung für das Funktionieren der neuen Verwaltungsbehörden, die auf den befreiten Gebieten eine nach der anderen zustandekam, war das Vorhandensein irgendeines regelmässigen Postdienstes. Zugleich trat von seiten der Bevölkerung das dringende Bedürfnis auf, durch private Korrespondenz von sich Nachricht zu geben. Nun aber war der berufsmässige Postdienst von früher, infolge der Evakuirungen und militärischen Manöver so gut wie völlig aufgelöst. Das Aufbauen und Aufrechterhalten des neuen Dienstes — etwa durch Einbeziehung der nicht von der Stelle gewichenen Postangestellten — oblag also den neuen Verwaltungsbehörden. Mangels nötiger Verkehrsmittel blieb als einzige lösung die Rückkehr zur Form der Kurirpost, wie sie in früheren Jahrhunderten getätigt worden war. Eine Mannschaft von Eilboten zu Fuss, zu Rad, zu Pferd oder zu Fuhrwerk beförderte die postalischen Sendungen. Nur ganz allmählich kamen später einzelne Lokomotivführer und Fahrleiter der Eisenbahn hinzu, deren Züge zunächst noch sehr spärlich und ohne fixen Fahrplan verkehrten. Dieser Abschnitt der ungarischen Postgeschichte wird gemeinhin als Postdienst-Provisorium bezeichnet. Die früheren Ergebnisse seiner einschlägigen Studien hat der Autor 1967 in der Monographie der Ungarischen Briefmarke, Band V bekanntgegeben. Seither zum Vorschein gekommene Unterlagen erbrachten den Nachweis, dass der früher einfach „Postdienst-Provisorium" genannte Abschnitt eigentlich zwei verschiedene Phasen umfasst: a) frühe Kurierpost b) Kurierpost vom März 1945. Der Grund des letzteren liegt in der Wiederaufnahme von Kriegsoperationen im März 1945. Philatelistische Objekte lenken die Aufmerksamkeit auf diesen Kurierdienst, der auch in neuerlich erschlossenen Verordnungen der administrativen Behörden einen klaren Nachweis gefunden hat. In Anlehnung auf Originaldokumente trachtet die Studie, welchen fortsetzungsweine erscheinen soll, eine Übersicht über diesen philatelistisch ausserordentlich merkwürdigen Postdienst zu geben.

2 *Die 3 Kreuzer Briefmarke Typ II der Ausgabe 1881—1899* (Von Dr. Tivadar Petrovits)
In der Monographie der Ungarischen Briefmarken Band III findet man einen Überblick jener Kenntnisse, die unsere Philatelisten über die Ausgaben 1874—81—90 (Markenbild: Briefumschlag mit farbig bezifferter Wertangabe) bis vor kurzem besessen hatten. Diese Kenntnisse gingen allerdings im Falle des Druckstockes Typ I kaum über eine Beschreibung der Spalten-Kennzeichen hinaus. Bezüglich des Druckstocks Typ II kann wohl der 5 — Kreuzer Wert als rekonstruirt betrachtet werden, aber bei den Werten 2, 3 und 10 Kreuzer sind sogar elementare Punkte ungeklärt. Vor zwei Jahren aber wandten sich einige Forscher diesem lange vernachlässigten Gebiet zu und haben in erstaunlich kurzer Zeit den 10 Kreuzer Druckstock Typ II vollständig rekonstruirt, so wie eine Beschreibung der bisher bekannten und auf genaue Stelel des Druckbogens lokalisierten Stichkorrektionen geliefert. Berichte über diesen neuen Ergebnisse finden sich in unseren Blatt, Jahrgang 1971 Nr. 1. und 2. Fortschritt erfolgte seither und hat zu vollständigem Erfolg geführt auf dem früher unerforschten Gebiet, so dass heute der *3-Kreuzer Druckstock Typ II* ebenfalls in allen Einzelheiten bekannt ist, wie man aus den Abbildungen ersehen kann. Ein Vergleich des rekonstruirten Druckstockes mit den im Briefmarkenmuseum aufbewarten kompletten Bögen hat die Richtigkeit des Verfahrens in allen Punkten bekräftigt, nachdem die charakteristischen Kennzeichen der Matrize mit jenen des fertigen Druckbogens durchwegs übereinstimmten.

72 0157 — Ságvári Nyomda, Budapest